

ЗЛАТОКОСКА

Превод от чешки: Георги Карагъзов, 1956

chitanka.info

Имало един цар, който бил толкова умен, че разбирал езика на всички живи същества. И чуйте как се научил. Веднаж дошла при него някаква баба, донесла му в кошницата си една змия и казала да накара да му я сготвят. Като я изяде, щял да разбира всичко, каквото говорят животните на земята, във водата и във въздуха. На царя много се харесало това, че ще умее нещо, което никой друг не умее. Той възнаградил добре бабата и веднага заповядал на слугата си да му приготви рибата за обяд.

— Но да не си посмял да я близнеш дори — казал той, — иначе ще заплатиш с главата си.

Иржик, слугата на царя, много се зачудил защо царят толкова строго му забранил това. „Никога през живота си не съм виждал такава риба — казал си той, — изглежда също като змия. И какъв ли готвач ще е тоя, дето няма да опита какво готви?“ Като опекал рибата, Иржик взел едно късче и я вкусил. В тоя момент той чул нещо да бръмчи около главата му:

— Дай и на нас! Дай и на нас!

Иржик се озърнал да разбере кой е, но видял само няколко мухи, които хвърчали из кухнята. В тоя момент някой завикал на улицата с пресипнал глас:

— Накъде, накъде?

А някакви тънки гласчета му отговорили:

— На мелничаря в ечемика, на мелничаря в ечемика.

Иржик погледнал през прозореца и видял един гъсок с ято гъски. „Аха! — рекъл си той. — Такава била, значи, тая риба!“ И разбрал каква е работата. Бързо пъхнал още едно късче в устата си и отнесъл змията на царя, като че нищо не е било.

Следобяд царят заповядал на Иржик да му оседлае коня, понеже искал да се поразходи, а той да го придружи. Царят яздел напред, а Иржик след него. Като минавали по една зелена ливада, конят на Иржик подскочил и зацвил:

— Хо-хо-хо-хо, братко, на мен ми е тъй леко, че мога планини да прехвъркна.

— Какво да се прави — казал другият — и аз бих скачал, но нали ме е яхнал старият. Скоча ли, ще се строполи на земята като чувал с картофи и ще си счупи главата.

— Нека да я счупи, какво от това — рекъл конят на Иржик, — вместо стария ще носиш младия.

Иржик от сърце се засмял на тоя разговор, но съвсем тихо, да не чуе царят. Ала царят също тъй добре разбрал какво си говорят конете, огледал се и като видял, че Иржик се смее, попитал го:

— Защо се смееш?

— За нищо, царю честити. Мина ми нещо през ума — извинил се Иржик.

Ала старият цар вече започнал да го подозира, а не се доверявал и на конете, затова обърнал назад към къщи.

Като стигнали в двореца, царят заповядал на Иржик да му налее една чаша вино.

— Но главата ти ще взема — казал той, — ако не я напълниш или пък прелееш.

Иржик взел каната с виното и започнал да налива. В тоя момент долетели на прозореца две птиченца: едното гонело другото, а това, което бягало, държало в човчицата си три златни косъма.

— Дай ми ги — викало едното, — те са мои.

— Няма да ти ги дам, мои са! Аз ги взех.

— Но аз ги видях, като паднаха, когато златокосата мома се решеше. Дай ми поне двата.

— Не, няма да ти дам!

Другото птиченце се спуснало върху първото и дръпнало златните косми. Както хвърчали и дърпали космите, в човчицата на всяко от тях останал по един косъм, а третият паднал на земята и звъннал. В този момент Иржик погледнал към него и прелял чашата.

— Отиде ти животът — извикал царят. — Ала аз ще те помилвам, ако намериш златокосата мома и ми я доведеш за жена.

Иржик нямало какво да прави — за да спаси живота си, трябвало да тръгне да дири момата, при все че не знаел накъде. Оседлал коня си и потеглил наслуки. Стигнал до една черна гора, а на края на гората, край пътя, горял един храст, запален от овчари. Под храста имало мравуняк. Искрите падали върху него и мравките тичали насам-натам с белите си яйчица.

— Ах, помогни ни, Иржико, помогни ни! — викали те жалостно. — Ще изгорим, а с нас и нашите малки в яйчицата.

Иржик веднага скочил от коня, отсякъл храста и угасил огъня.

— Като имаш нужда от нещо, спомни си за нас и ние ще ти помогнем — казали мравките.

После Иржик тръгнал през гората и стигнал до една висока ела. На върха на елата имало гарваново гнездо, а долу, на земята, две гарванчета пищели и плачели:

— Татко и мама отлетяха, трябва сами да си търсим храна, а ние, клетки голишарчета, още не можем да летим! Ох, помогни ни, Иржико, помогни ни, иначе ще умрем от глад.

Иржик не мислил дълго, скочил от коня и забил меча си в хълбока му, та да има гарванчетата какво да ядат.

— Като имаш нужда от нещо, спомни си за нас и ние също ще ти помогнем — изгракали весело гарванчетата.

Нататък Иржик трябвало да продължи пеш. Вървял, вървял през гората и като излизал най-последно от нея, видял пред себе си огромно море. На брега на морето двама рибари се карали — хванали в мрежата си голяма златна риба и всеки искал да я вземе за себе си.

— Моя е мрежата, моя е и рибата — викал единият, а другият му отвърщал;

— Малко щеше да ти послужи твоята мрежа, ако не беше моята лодка и ако не бях ти помогнал.

— Като хванем друг път такава риба, ти ще я вземеш.

— Не! Ти чакай за другата, а тая дай на мен!

— Аз ще ви спокодя — казал Иржик. — Продайте ми рибата, добре ще ви заплатя, а парите ще си разделите наполовина.

И той им дал за рибата всичките пари, които получил от царя за път, като нищо не оставил за себе си. Рибарите се зарадвали, че толкова добре им заплатил, а Иржик пуснал рибата отново в морето. Тя весело заплискала във водата, потопила се и после пак си подала главата недалеч от брега.

— Като имаш нужда от нещо, Иржико, спомни си за мен и аз ще ти се отплатя — казала рибата и после изчезнала.

— Накъде си се запътил? — попитали рибарите Иржик.

— Отивам да търся златокосата мома за невеста на своя господар, стария цар, но не зная къде да я намеря.

— А, щом нея търсиш, добре ще те упътим — рекли рибарите. — Това е Златокоска, дъщерята на царя от кристалния дворец, ей там на оня остров. Всяка сутрин на разсъмване тя реши златната си коса и

от нея светва и морето, и небето. Ако искаш, ние ще те откараме на острова, задето толкова добре ни спогоди. Ала трябва да внимаваш да избереш истинската мома. Царят има дванадесет дъщери, но само една има златна коса.

Като пристигнал на острова, Иржик тръгнал към кристалния дворец, за да моли царя да даде своята златокоса дъщеря за жена на неговия цар.

— Ще я дам — рекъл царят, — но трябва да я заслужиш: трябва за три дни да извършиш три работи, които ще ти възложи, всеки ден по една. А сега можеш да си починеш до утре.

На другата сутрин царят казал на Иржик:

— Моята Златокоска имаше скъпа бисерна огърлица. Връвта се скъса и бисерите се изсипаха във високата трева на зелената ливада. Трябва да събереш всички бисери, нито един да не липсва.

Иржик отишъл на ливадата, а тя била много голяма; навел се над тревата и започнал да търси. Търсил, търсил от сутринта до обяд, но нито едно бисерче не намерил.

— Ох, да бяха тук моите мравки, те щяха да ми помогнат!

— Та ние вече дойдохме да ти помогнем! — рекли мравките, които изведнаж се появили отнякъде и плъпнали край него — цяло гъмжило. — От какво имаш нужда?

— Ще трябва да събера бисерите от тая ливада, но не виждам нито един.

— Почакай малко, ние ще ги съберем вместо теб.

Не минало много време и те му изнесли от тревата цяла купчинка бисери. Трябвало само да ги наниже. После, като искал вече да върже връвта, прикуцукала още една мравчица, която била саката — крачето ѝ изгоряло през време на пожара, — и завикала:

— Почакай, Иржико, не връзвай, нося ти още едно бисерче.

Когато Иржик занесъл бисерите на царя и той ги преброил, не липсвало нито едно.

— Добре си си свършил работата — казал царят, — утре ще ти дам друга.

На следната сутрин Иржик отишъл при царя и той му казал:

— Моята Златокоска се къпа в морето и си изгуби там златния пръстен. Трябва да го намериш и да го донесеш.

Иржик отишъл при морето и тъжно тръгнал край брега. Морето било бистро, но толкова дълбоко, че дори дъното му не можел да види, камо ли да намери пръстена.

— Ох, да беше тук моята златна риба, тя щеше да ми помогне!

В този момент нещо блеснало в морето и от дълбочините му изплавала над водата златната риба.

— Аз дойдох да ти помогна. От какво имаш нужда? — запитала рибата.

— Трябва да намеря в морето един златен пръстен, а аз дори дъното му не виждам.

— Тъкмо срещнах една щука, носеше на перката си златен пръстен. Почакай малко и аз ще ти го донеса.

Не минало много време, тя се върнала от дълбочините и му донесла щуката с пръстена.

Царят пак похвалил Иржик, че добре си е свършил работата, а на следната сутрин му възложил трета работа:

— Искаш ли да дам моята Златокоска за невеста на твоя цар, трябва да й донесеш мъртва и жива вода, тя ще й потрябва.

Като не знаел накъде да тръгне за тая вода, Иржик вървял наслуки, където го крака носели, докато стигнал до черната гора.

— Ах, да бяха тук моите гарванчета, сигурно щяха да ми помогнат.

В този момент нещо запърпало над главата му и изведнаж се появили двете гарванчета.

— Ние дойдохме да ти помогнем. Какво искаш? — казали гарванчетата.

— Трябва да донеса мъртва и жива вода, а не зная къде да я търся.

— Ние знаем, почакай малко и ще ти донесем.

Не минало много време и те се върнали — всяко гарванче донесло на Иржик по една кратунка, пълна с вода. В едната кратунка имало жива вода, а в другата — мъртва.

Иржик се зарадвал, че всичко така благополучно се наредило и забързал към двореца. На края на гората той видял между две ели разпънатата паяжина. Насред паяжината седял голям паяк и смучел една муха. Иржик взел кратунката с мъртвата вода, напръскал паяка и той паднал мъртъв на земята, като зряла вишна; после напръскал мухата от

другата кратунка, тя започнала да се мята, изскубнала се от паяжината и литнала във въздуха.

— Имаш късмет, Иржико, че ме съживи — бръмнала мухата край ушите му, — без мен едва ли щеше да познаеш коя от дванадесетте моми е Златокоска.

Като видял, че Иржик свършил и третата работа, царят казал, че ще му даде своята златокоса дъщеря.

— Ала ти трябва сам да си я избереш — добавил той.

После го завел в една голяма зала. Насред залата имало кръгла маса и около нея седели дванадесет чудно хубави моми, които си приличали като дванадесет капки вода. Но всяка от тях имала на главата си забрадка, дълга чак до земята и бяла като сняг, така че не се виждало на коя каква е косата.

— Това са моите дъщери — казал царят. — Ако познаеш коя от тях е Златокоска, спечелил си я и можеш веднага да я вземеш със себе си; ако не познаеш, не ти е съдено и трябва да се върнеш без нея.

Иржик бил в голямо затруднение и не знаел какво да прави. В тоя момент нещо забръмчало в ухото му:

— Бзз — бзз, тръгни около масата и аз ще ти кажа коя е.

Това било мухата, която Иржик съживил с живата вода.

— Тая мома не е... и тая не е... тая също не е... тая е Златокоска!

— Тая дъщеря ми дай — извикал Иржик, — нея спечелих за моя господар.

— Позна! — казал царят, а момата веднага станала от масата, отметнала забрадката си и златната ѝ коса се разляла на гъсти вълни чак до земята. Те така заблестели, сякаш златно слънце изгряло и очите на Иржик се заслепили.

На заминаване, както е редно и прието, царят дал на дъщеря си чеиз и Иржик я откарал за невяста на своя господар.

Очите на стария цар заискрили и той подскочил от радост, като видял Златокоска, и веднага заповядал да започнат приготовленията за сватбата.

— Щях да заповядам да те обесят за твоята непокорност и да те оставят на гарваните да те изядат — казал царят на Иржик, — но понеже добра работа ми свърши, ще наредя само да ти отсекаат главата със секира и после да те погребат с почести.

Като отсекли главата на Иржик, Златокоска помолила стария цар да ѝ подари мъртвия слуга и той нямало как да откаже на златокосата си невяста. После тя долепила главата на Иржик до тялото му, поръсила го с мъртва вода и тялото се сраснало с главата, така че от раната не останала ни следа; после го поръсила с жива вода и Иржик се изправил, сякаш отново се родил, пъргав като елен, а лицето му греело от младост.

— Ох, как дълбоко съм заспал! — казал Иржик и си разтъркал очите.

— Наистина дълбоко беше заспал — рекла Златокоска, — да не бях аз, никога нямаше да се събудиш!

Когато старият цар видял, че Иржик отново е оживял и че е станал още по-млад и хубав, отколкото преди, поискал и той също така да се подмлади.

Веднага заповядал и него да посекаат и после да го напръскат с чудотворната вода. Отсекли му главата и започнали да го пръскат с жива вода: ръсили, ръсили, докато цялата я изръсили, но главата му не искала да се срасне с тялото. Едва тогава започнали да го ръсят с мъртва вода и главата веднага зараснала, но царят не се съживил, защото нямали вече жива вода да го възкресят. И тъй като царство без цар не може, а нямало друг по-умен, който да разбира езика на всички живи същества като Иржик, направили него цар, а Златокоска царица.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.